

Kilde looduskaitse-alasest tööst Viljandi rajooni koolides.

Orest Niinemäe

I Aastatel 1950 - 1956.

Sõjajärgsel perioodil ei jõudnud veel meie koolid välja kujundada looduskaitsealast tööd. Omaegsed kooliaiad olid laostunud ja 1948.a. püstitati nõue, et koolidel peaks¹⁹ olema õppe-tootmisaiad. Looduse seaduspärasused taandati kitsale agrotehnilisele baasile, loo¹⁹ungi all "Meie ülesanne on looduseande võtta."

Neil põhimõtteil tuli 1950.a. tegelema hakata ka Viljandi rajooni kooliaedade loomise ja korraldamise juhendamisel. Et neid agrotehniliisi nõudeid täita sai 1951.a. kevadel toodud Jõgeva Sordiaretusjaamalt kõigi koolide tarvis nisu, rukki, odra, kaera, sööda¹⁹juurvilja ja köögiviljade seemet. See siiski avaldas teatud huvi ja kohusetunnet tööks kooliaedades. Rajooni põllumajandusvalitsuse poolt kohustati kooli osa võtma ka igal sügisel toimuvast rajooni põllumajanduse näitusest. See oli ka mõneti oluline pedagoogiline ülesanne, mille kaudu sai suunata kooliaia tööd, ergutada noorte naturalistide tegevust ja õhutada näitlike õppevahendite valmistamist kooliaia materjalidest. Ühtlasi tutvustasime sel tee kooli saavutusi rajooni elanikkonnale. Esinemine rajooni põllumajandusnäitusel aitas tõsta kooli autoriteeti lastevanemate silmis, mis omakorda tihendas kooli ja kodu koostööd. Pedagoogilise kabineti juhendamisel valmistas ja eksponeeris iga kool talle antud teemal õppevahendeid, vaatlusvihikuid ja naturaalseid eksponaate. Kooliaedade töö sai rajooni põllumajandusnäitusel komiteelt kõrge tunnustuse, enamikule väljapanekuist anti I auhind, mõnele II ja üksikutele III auhind. Tublimaid kooliaia juhatajaid ja eriti silmapaistvaid õpilasi premeeriti rahaliselt või kirjandusega.

Kooliaedade töö pideva juhendamisega pandi alus õpilaste töökasvatusele. See omakorda kandus üle koolimajade ümbruse kaunistamisele, eriti lillede kasvatamisele ning igakülgs¹⁹ele arendamisele. Kooliaedades kasvatati rohkesti mitmesuguseid lilli, nende hulgas ka lõikelilli. Seega oli koolidel palju võimalusi ruumide kaunistamiseks, mis aitas kaasa õpilaste esteetilise ja eetilise kasvatuse tõhustamisele. Koolide ja lasteasutuste külastamisel võis täheldada, et neis ei pandud küllaldaselt rõhku ruumide kaunistamisele lilledega.

Pedagoogiline kabinet pidas oma koguks aidata kaasa eelkõige õpetajate ja kasvatajate esteetilise maitse arendamisel.

Selleks organiseeriti 1955.a. septembris lasteaedade kasvatajaile lillevaaside kujundamise seminar. Näitus "Lilled vaasides" jäeti üles ka õpetajaile vaatamiseks.

Seminari korraldamiseks kogusime õpetajatelt, lasteaedadest, koolidest ja mujaltki kokku 50 mitmesugust laua-, pörand- ja seinavaasi. Lilli tuli koguda kooli- ja koduaedadest, turult ning loodusest toodi lilli ja rohelist oksa. Lillevaaside kujundajaks peluti kohalikke tarbekunstnikke. See kõik toimus seminar-praktikumi korras. Vaasid paigutati pedagoogilise kabineti saali neile sobivatele kohtadele: laudadele, akendele, kappidele, pörandatele ja seintele. Järgnes ühine analüüs selle töö õnnestumisest.

Järgmine ulatuslik ja mitmepalgaline näitus "Lilled vaasid" toimus Pioneeride Majas 1956.a. kevadel lastekaitsepäeva puhul. Seda näitust külastas ühel päeval üle 400 inimese. Meeldiva ja õpetliku näituse tulemusena võib märkida, et järgnevatel aastatel osteti Viljandi kauplustest palju vaase, eriti seinavaase.

Lillede näituste tava kandus ka rajooni põllumajanduse näitustele, kus selle korraldajateks olid koolid (esimesena Pärsti 7-kl. kool õp. V.Emulo). Ruumide kaunistamine toalilledega koolides ja lasteasutustes muutus peagi heaks traditsiooniks. Ka pedagoogilises kabinettis kasutati lilli laua-, sein- ja pörandavaasides ruumide kaunistamiseks.

See kõik aitas luua looduse tunnetamist ja sellest välja kujunevat loodusearmastust ja tahet seda kaitsta.

Agaralt hakkasid kasvatajad lasteaedade ümbruse korrastama ja kaunistama. Sai traditsiooniks rajada kiviktaimlaid ka linnas puhkepaikadesse ja koduaedadesse.

Kooliaedade rajamisel püstitati nõuded iluaiaanduse arendamisele ning sellega seoses koolimajade ümbruse heakorrastamisele. Koolide direktorite ja bioloogiaõpetajate eestvedamisel seati korda koolimajade ümbrused. Kujunes traditsiooniks tähtpäevade puhul mälestuspuude istutamine (Oisu 7-kl. koolis parimate sportlaste koolilõpetajate nimepuud, Viljandi IV Keskkoolis kooli avamise puhul).

Sellega seoses hakkasid lastevanemad ka oma koduümbrusi kaunistama, milleks koolidelt saadi lilletaimi (Puiatu 7-kl. kool, Mustla Keskkool, Uusna 7-kl. kool).

Nii hakkaski arenema loodusearmastus ning sellest tulenev koduarmastus.

Kooliaedade korrastamisele andis teatud suuna 1953.a. juulikuul Mitsurinskis korraldatud üleliiduline kooliaia juhatajate seminar. Sellest võttis osa ENSV-st 5 pedagoogi, nende seas 3 (E.Speek, V.Sasi, O.Niinemäe) Viljandi rajoonist. Sealt kaasa toodud mustsõstra sordi "Mitsurini mälestus" ja pihlaka paljundusmaterjali kasutades elustas huvi sordiaretustööde vastu.

Mustsõstar "Mitsurini mälestus" kasvab veel mõneski aias. Viljandi II (nüüdne IV) keskkooli õpetaja Villem Sasi aretas uue daalia sordi "Kolhoositar" ja teisi lilli. Korralikud koolimajade ümbrused ja lille-
rohked kooliaiad loodi kõigis Viljandi linna koolides, ning Mustla Keskkoolis, Cisu, Puiatu, Uusna, Pärati, Holstre, Kalmetu 7-kl. koolis. Sellega oli alus pandud looduskaitse-alasele tööle ja selle arendamisele Viljandi rajooni koolides.

II Aastatel 1957 - 1965.

Eesti NSV Ülemnõukogu poolt 7. juunil 1957. a. vastuvõetud seadus "Eesti NSV looduse kaitsest" ja selle täienduseks antud seadlused ja määrused on loonud uued ja elulähedased võimalused ka koolides looduskaitse-alase töö organiseerimiseks.

Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi poolt 1958. a. jaanuaris Tallinnas korraldatud seminarilt saadi töö organiseerimiseks esimesed juhendid. Pärast seda viidi Viljandi Pedagoogilises Kabinetis läbi vastavad seminarid koolide direktoritele, vantspioneerijuhtidele, bioloogia ja geograafia ning algklasside õpetajatele. Seminari käigus esines Viljandi II Keskkooli õpetaja Eva Maaring ettekannetega looduskaitse mõistest ja ülesannetest, andis ülevaate looduskaitse objektidest ja konkretiseeris koolide ülesandeid looduskaitsealasest töös.

Organiseeriti näitus looduskaitsealasest kirjandusest, ajakirjandusest, lindude ja väikeloomade topistest ja piltidest ning herbariumimaterjalidest.

Koolide direktorite ja juhatajate nõupidamisel 24. veebruaril 1958. a. võeti vastu otsus looduskaitsealase töö kohta, milles märgiti:

1. Igas koolis tuleb siiaustada 15. juunike looduskaitsetäht
2. Tõmmata looduskaitsealasele tööle kaasa kogu koolikollektiiv koosnemas koolimistlike noorte ja pioneeridega.
3. Looduskaitsealasest kavvatut töö küsimused arutada läbi pedagoogilise nõukogu koosolekul hiljemalt IV õppeveerandi lõpuks.
4. Teostada elanikkonna seas looduskaitsealast propagandat.
5. Luua koolis looduskaitsealased traditsioonid (puude istutamine tähtpäeval, korraldada lindude, metsaistutamise ja looduskaitse-päevi).

Otsust täiendas ja täpsustas omakorda veel Viljandi rajooni partei- ja nõukogude aktiivi otsus koolide uneks õppeaastaks ettevalmistamise kohta 1958. aastal.

Seega olid koolidele antud esimesed konkreetsed ülesanded looduskaitse alal. Nende täitmise abistamiseks - õpetajate virgutamiseks ja teadmiste täiendamiseks organiseeriti maikuu ekskursioon rajooni looduskaitseobjektidele, kus õpiti neid lähemalt tundma ja kirjeldama. Vabariikliku Laste Turismi- ja Ekskursiooni-Jaama poolt korraldatava traditsioonilise tentemätka juhtidele korraldatud seminaril esineti ettekandega rajoonis leiduvatest looduskaitseobjektidest. Paljundati

masinakirjas ja saadeti koolidele Vabariiklikust Õpetajate Täiendus-instituudist saadud looduskaitsealased juhendid ja Viljandi Rajooni TSN TK otsus nr.72, 28.märtsist 1958.a. "Looduskaitse organiseerimisest Viljandi linnas ja rajoonis". Seega olid loodud küllalaldased eeldused looduskaitsealaseks tööks koolides. Enamik kooli asuski suure innu ja armastusega tööle.

Peaaegu kõigil teatamatagruppidel oli esamärgike looduskaitse-objektide tundmaõppimine, seejuures koguti materjali objektide kirjelduste koostamiseks (fotod, andmed, rahvajutud jne.). Mitmetes koolides (Õisu, Holstre, Raudna) moodustati erilised looduskaitse-matkagrupid oma kooli piirkonnas asuvate objektide tundmaõppimiseks. Neid külastades selgus, et mitmeidki rajooni täitevkomitee otsuses kaitse alla võetud objekteid olid juba aastaid tagasi hävitatud (oti jalakas Paistu külanõukogus, rändrahn "Tähe" kolhoosi maa-alal jt.). Matkadel kogutud materjalidest sisustatigi koolide ja pedagoogilise kabineti looduskaitsemurad.

Viljandi keskkoolid jt. kogusid fotosid rajooni ilusaast maastikust ja ümbikute looduskaitseobjektidest, raamisid need ja kaunistasid nendega kooli ruume. Panti alus looduskaitsealastele traditsioonidele: paljudes koolides (Õisu, Holstre, Aukai) viidi kevadel läbi looduskaitsepäevad, mille kestel korraldati kooli ümbruses asuvaid looduskaitseobjekte, istutati puid ja korraldati koolinaja ümbrust.

Vabariiklik juhend looduskaitsepäeva tähistamiseks iga aasta maikuu teisel pühapäeval anti välja aprillil 1958. Viljandi rajoonis oli aga esimene looduskaitsepäev õpilastele korraldatud Pedagoogilise Kabineti poolt Viljandi Pioneeride Maja baasil 4.novembril 1957.a.

Selle päeva käigus esines vastava ettebandega T A Looduskaitse komisjoni teaduslik sekretär J.Eilart, istutati mälestustammi Viljandis Lõssi-mägede parki ning korraldati ekskursioon Viiralt tammee juurde Viljandi lähistel, kus õpiti objekti kirjeldamist.

See oli mõjukas sündmus kogu rajoonile.

Senisest rohkem hakkasid nii õpetajad kui ka õpilased armastama ja hindama meie loodusemälestusmärke. Seda peegeldasid ka looduskaitsealased ettepanekud, nagu Aukai algkooli õpetaja M.Tormi kiri kohaliku kultuuriosakonnale mõnede objektide kaitse alla võtmiseks, Õisu 7-kl. kooli ettepanek eakate tamme õõnuste plombeerimiseks ja Viljandi I Keskkooli õpetaja Salme Mageri tegi ettepanekuid Viljandi linna haljasaalade hooldamise kohta, soovitades selles töös kasutada ka koolide õpilaste abi.

Looduskaitse pöörd

1958.a. kevadel organiseeriti pedagoogilise kabineti poolt kodu- kultuurialase näituse juures lillede näitus koos loodusesõprade kokkutulekuga, mida külastas ka akadeemik N. Verziin Leningradist. Kokkutulekul esines innustava kõnega TA Zooloogia- ja Botaanika Instituudi teadur H. Veroman, kes ühtlasi viis läbi ornitoloogilise vaatluse (linnulaulu kuulamise). See oli kaunis elamus Viljandi loodusesõpradele. Sellest kasvas välja 1958.a. novembris toimunud ülerajooniline looduskaitse päev Viljandi rajooni kultuurimajas. Kokkutuleku puhuks oli korraldatud ka fotonäitus Viljandi rajooni looduskaitseobjektidest koos nende paiknemise kaardiga. Päeva puhul istutati Lossikõgedesse 7 taime ja seejärel toimus rajooni looduskaitse usaldusnõukogu ja aktiivi nõupidamine, kus aruteldi Viljandi rajooni looduskaitsealase üldkohustusliku otsuse projekti.

Tolleaegsed looduskaitsealased seadused ja määrused, haridus- ministeeriumi käskkirjad, õppeprogrammid ja kohapealne juhendamine aitasid kaasa, et koolid hakkasid ka õppetundides rohkem tegelema looduskaitse küsimustega. Selleks pakkusid märkimisväärsed võimalusi emakeele tunnid (alates I klassist) ning loodusaloo ja geograafia õpetamine seoses kodukohasuse printsiibi ellurakendamisega. Eriti teadliku suhtumisega töötas Aukso Alghkooli õpetaja Marie Torn, kelle ettekanne "Kogemusi looduskaitsealastest tööst Aukso Alghkoolis" esitati Viljandi rajooni ja vabariiklikel pedagoogilistel loengutel. Märkimisväärsed olid Viljandi II 7-kl. Kooli õpetaja Aire Kutsari, C.R. Jakobsoni nim. Viljandi I Keskkooli lapsevanema Helgi Kiisa kogemuslikud ettekanded pedagoogilistel loengutel. Tunnustust väärivad ka mitme teise kooli pedagoogi looduskaitse-alane töö, nagu Ella Asuade (Mustla KK), Voldemar Toom (IV KK), Elvi Speek ja direktor Kaljula Saare (Puiatu 7-kl.K.), Aino Soa (Kõpu 7-kl.K.), Valentine Jaanson (Loodi Alghk.) ja direktor Jüri Allas (Õisu 7-kl.K.).

Need eaimened sammud on kahtlemata pannud kõik koolid mõtlema looduskaitsealase töö tähtsusele kommunistlikus kasvatuses ja töös kõigil elualadel.

Mitmealgeliseks ja eeskujuks andvaks kujunes Puiatu 8-kl. Kooli ettevõtmised. Kool asutas seni seni põlluna kasutatavale maale "Rahu ja Sõpruse pargi", kuhu 1961.a. kevadel istutati mälestuspuid kosmonaut J. Gagarinile. Kooliala häremaille kujundati näidiskodutäbrus, sinna ehitati aiamaja: toa, köögi ja lahtise rõduga, muruplatsile paigutati aiasculptuur, tehti väike veesilm ja veidi kaugemal välikamin. Haljastamisel kasutati

ilupuid ja - põõsaid, üheaastaseid ja püsililli, hästi hooldatud "muruvaibal". Aiamaja kasutatakse kevadel ja sügisel kodunduse tundide, loodusesõprade ringi, pioneerimaleva ürituste läbiviimiseks. Koolist veidi kaugemale Tühimäele korrastati puhkepaik kohalikule rahvale jõudaja sisustamiseks.

Näidispuhkepaigad kujundasid endale ka mitmed teised koolid, nagu Abja, Muutla, Suure-Jaani ja Nuia Keskkool ning Kosksilla, Tõksi, Kildu, Holstre, Suislepa, Viljandi III S-kl.Kool, Soomevere, Ülemõisa, Tuhalaane jt. algkoolid.

See töö pakkus meeldivat aaskuju Imbruskonnale koduaia heakor-
rastamiseks. Koolides arenesid eeldused edasiseks tööks loodusaitse alal.

III Aastatel 1966 - 1975

1964.aastaks oli Viljandi rajoon naaberrajoonide likvideerimise tõttu saanud juurde palju tublisid kooli¹⁾ Abja rajoonist: Abja, Mõisaaküla ja Buia Keskkooli, Koskella ja Laatre 8-kl.Kool ning Longi, Maia, Peraküla, Pernaja, Saaretsi, Toomesoo ja Ülenõisa Algkooli.

2) Suure-Jaani rajoonist: Suure - Jaani Keskkool, Kaansoo, Kildu, Paala, Sargavere ja Tähksi 8-kl. Kool, Metaküla ja Lahmase algkool.

3) Tõrva rajoonist: Käratna ja Suislepa 8-kl.Kool.

Põltsamaa rajoonist: Kirivere, Kulga-Jaani, Laisi ja Vähma 8-kl. Kool, Lätikal, Piliistvere ja Soonevere Algkool.

1966.a. alates sai looduskaitse-ala nöö koolis uus hoo ja kindlad ülesanded, mida põhjustasid: 1966.a. asutatud ENSV Looduskaitse Selts; 1966.a. välja kuulutatud koolide-vaheline looduskaitse konkurss; 1967.a. koolimetakondade moodustamine; 1968.a. alates igas aastat õpetajate looduskaitse suvekool ja 1970.a. ENSV Ministrite Nõukogu ja ENSV Asutübingute Nõukogu määruse kohaselt pedagoogide ettevalmistamiseks ühiskondlikuks ekskursiooni organisatoriks.

Koolide looduskaitsealase töö juhtimise ülesanne fikseeriti ENSV Haridusministeeriumi kolleegiumi otsuses 1.veebr.1968. Vabariigi kooli hakkasid juhendama: Eesti Noorte Loodusesõprade Keskmaja, ENSV Noorte Ekskursiooni ja Turismi Keskmaja, ENSV Õpetajate Ühiskondlik Instituut, ENSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeerium, ELKP Keskkomitee, ENSV Looduskaitse Selts. Nende asutuste kaasabil algaski Rajooni Metsodilakabineti poolt, koolide juhendamine ja pedagoogide õpetamine. Rajoonis korraldati koolide direktoritele, bioloogiaõpetajatele, algklasside õpetajatele, vanempioneerijuhtidele ja klassijuhatajatele seminar-õppusi looduskaitse eesmärgist, aktuaalsetest probleemidest ja aktuaalsetest ülesannetest koolide osavõtuks looduskaitse konkurssist. Oma osa pakkusid ka Viljandi Metsamajanduse looduskaitse inspektorid, maaparandusvalitsuse insenerid ja koduloomuuseumi teadurid.

Korraldati õpetajaile mitu lühikursust koos iseseisva õppimise suunamisega ekskursiooni organisatori tunniatuse saamiseks.

Kool ja looduskaitse ühikutel lahutamatuks muutus, eriti 1970.a. ELKP XXIV kongressi otsuste tulemusena, mil sai meie deviisiks L.I.Breznevi poolt püstitatud nõue " Õitsva maa " loomine. Kõtestati lahti looduskaitse mõiste.

" Suhtumine meid ümbritsevasse loodusesse keskkonda määrab inimese tänase ja homme. Tänapäeva looduskaitse on elukaitse ja keskkonna kaitse, inimese ja inimese kaitse" (Prof. akadeemik E.Kumari "Looduskaitse", kirjastus "Valgus", Tallinn 1973).

Prizhu
1.1.1970
Kõne a
1970 a. jaan
1970 a. jaan

Need sõnad on avaldatud lähtudes NLKP XXIV kongressi resolutsioonist, kus on antud lühemad ülesanded kogu elandikonna kui ka koolinoorsele kasvatusseks heaperemeelikkuse vaimse looduse suhtes. Nende probleemide olluviimine on eriti eredalt summutatud 1972.a. septembris toimunud NSV Liidu Ülemnõukogu 8. koosseisu neljanda istungjärgu töös "Looduskaitse edasise parandamise ja loodusvarade ratsionaalse kasutamise abinõudest". Pedagoogiliselt väga tähtis oli seal NSVL Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja akadeemik V. A. Kirillini kõne, milles ta rõhutas inimeste kasvatamist loodusvaradesse mäistliku suhtumise vaimu, pöörates erilist tähelepanu noortes armastuse kasvatamisele kodupaikade looduse vastu. Istungjärgu otsuses ongi nõutud "... parandada koolides, kaskari- ja kõrgemates õppeasutustes õppijate ettevalmistust loodusteaduse ja looduskaitse valdkonnas."

Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgu otsuses (juuli 1972) "Vabariigi veevarude otstarbekas kasutamise ja vee ning õhu saastamise vastu võitlemise tõhustamise abinõude kohta." On antud ülesanne "... tõhustada keskkonnakaitse küsimuste selgitamist õppiva noorseo hulgas."

Need ülesanded on täpsemalt fikseeritud NLKP Keskkomitee ja NSVL Ministrite Nõukogu otsuses (juuni 1972) ning EKP Keskkomitee ja EESV Ministrite Nõukogu määruse (okt. 1972) "Noorte üldisele keskkoridusele ülemineku lõpule viimisest ja üldharidusliku kooli edasiarendamisest".

Neis määrustes rõhutatakse, et nõukogude kool annaks noorseole põhjalikud ja püsivad teadmised looduse ja ühiskonna seaduse alal, kujundaks nendes marksistlik-leninliku maailmavaadet, sisendaks noortele püüdu aktiivsele tööalasele ja ühiskondlikule tegevusele, sotsialistliku kodumaa ennast-salgavale teenimisele, ustavusele kommunisti ideede suhtes". Nende ülesannete olluviimiseks: "Organiseerida paremini õpilaste ühiskondlikult kasulikku tööd. Kasutada tõhusalt koolinoori, eriti vanemate klasside õpilasi, koolivahetajal jõukohasele tööle põllu- ja metsamajanduses ning tööstuses, linnade ja asulate heakorrastuse ning looduskaitse alal arendada ja täiendada õpilaste teenimisbrigadide, suviste töö- ja puhkelaagrite ja koolimetakondade tööd"

3. Viis aastakül korraldati ESV Liidus, ka EESV-s, mitmeid teaduslikke konverentse keskkonnakaitse küsimustes, millised viitasid lahtimõtestada ja püstitada ülesanded koolidele looduskaitse alal.

Töötades kõigile selpool loeteldule on Viljandi rajooni koolidele püstitatud loomung "Looduskaitsest järele eemale ainult need, kes ei vaja õhku, vett ja toitu".

Looduskaitse-alases töös koolides lähtuti kõigi õppeainete programmides ja EESV koolide-vahelise võistluse "Kaitseme loodust" ülesannetest

ja kohustustest. Samuti ka teistee haridusalastes käsikirjades ja juhendites avaldatud nõuetest looduskaitse jt. kasvatustöö alade kohta.

Suurt abi osutas ENSV Liidu Pedagoogika Teaduste Akadeemia Õppetöö Siis ja Metoodika Teadusliku uurimise Instituudi metoodiline juhend "Looduskaitsealase töö tugevdamiseks" üldhariduslikus koolis" (1972), mille ENSV Haridusministeerium koos täiendustega andis välja 1973.a. Lähitules nendest metoodilistest nõuannetest ja toetudes akad. V.A. Kirillini soovitusel kodupaikade looduse vastutavastuse kasvatamisel, oli kogu looduskaitse-alane töö seostatatud kodu-uurimisega. Sellel põhimõttel tõhustati õppeprogrammilise ja klassivälise töö seos ja ühtsus. Kogu selles töös oli koolidel aastate kogemusi, eriti 1966.a. alates, mil algasid vabariiklikul koolidevahelised looduskaitse-alased võistlused. Viljandi rajoonis töötatilähitules pedagoogilisest põhimõttest: eelkõige on vaja lastes arendada looduse vastu positiivseid emotsioone, s.o. loodusevõlu. Võlust areneb huri, harvist kasvab tahe omandada teadmisi, teha tööd, kaitsta ning pikastada loodust. Nii kujuneb kommunistlik moraal - heaperemeheilik suhtumine loodusesse, armastus kodupaikade vastu, mis on algelement armastuseks Hõukogude kodumaa vastu. Looduskaitse - keskkonnakaitse - teostamine on Hõukogude patriotismi tähtsaid avaldusi, millel pole tõelist internatsionalismi.

Looduskaitse-alastööd on pidevalt juhendatud ja kontrollitud. See on teinud haridusosakond, eriti metoodikakabinet ja võistluse "Kaitseme loodust" rajoonikomisjon, kuhu kuulusid BEP rajoonikomitee, ELKNU rajoonikomitee, rajooni haridusosakonna metoodikakabinet, ENSV Looduskaitse Seltai kohaliku osakonna, rajooni metsamajandite ja rajooni maaparandusvalitsuse esindajad.

Rajooni looduskaitse-alase töö planeerimine.

1. Võistluse "Kaitseme loodust" rajoonikomisjoni tööplaan ja ülesanded selles: ELKNU Rajoonikomiteele, haridusosakonnale, metoodikakabinetile ja koolidele. Tööplaan on kinnitatud Haridusosakonna juhataja ja ELKNU Rajoonikomitee sekretäri poolt.
2. Looduskaitse probleemid, koolide tööplaanid: kooliüldtööplaanid, komсомoli organisatsiooni, pioneerimaleva, õpilasingide, klassijuhatajate ja kõigi aineõpetajate tööplaanides. Tööplaanides arvestatakse õppeprogrammilisi, ideoloogilis-poliitilisi ja traditsiooniliste ürituste ülesandeid (jumbelid jt. tähtsad aktuaalsed sündmused meie maa elus, looduskaitse võistluse kohustused, looduse vaatlused, looduse hooldustööd, looduskaitsealased tähtpäevad, ekskursioonid, matkad, klubiõhtud, kohtumised, viktorinid - teadmiste alal-, bioloogiaolümpiaadid, näitused jt. Selleks abistab õpilasi ka looduseõprade ring ja fakultatiivse aine õppimine.

3. Võistluse "Kaitsene loodust" tšü raames on kodupaiga looduse uurimine planeeritud vastavalt rajooni teemale. Uurimistšü plaan ja tulemuste vormistamine (mapp, kollektsioonid, märkmed, tabelid, jt. õppevahendid) ning nende valmimise tähtaeg ja eksponeerimise koht (rajoonis, vabariigis, Moskvas).

Õpilaste kollektiivsete ja individuaalsete tšüde kasutamise ainealastel olümpiaadidel ja kodu-uurimiskonverentsidel "Minu kodumaa NSV Lääs".

Kogu tšü toimus põhineb "Miks on meil Nõukogudomaal nii palju võimalusi?" küsimuse peal, et meie kodumaa veelgi võluvaraks muutuks?"

Noid planeerimise ja tšüprobleeme käsitleti igal õppeaastal koolide direktorite, õppealajuhatajate, kasvatus- ja organisatorite, klassijuhatajate, vanempeoneerijate, internaatide ja pikapäeva rühmade kasvatajate ja kõigi aineõpetajate nõupidamistel. Klassijuhatajatel, bioloogide ja algklasside õpetajatele korraldati seminare ENSV Noorte Looduse sõprade Keskmaja, ENSV Laste Ekskursiooni ja Turismi Keskmaja, ENSV Looduskaitse Seltsi, Viljandi Koduloomusemuuseumi, Viljandi Metsamajandi jt. spetsialistide kaasabil. Organiseeriti - seoses ekskursioonide juhtide ettevalmistamisega pedagoogidele niidiekskursioone, looduse tundmaõppimise praktikume ja näitusi (bioloogia õppevahendid, looduskaitse, lilled, õpilaste tšüde looduslikest materjalidest ja looduslikes vormides). Metoodikakabineti poolt anti koolidele 6 märtsi "Tunne kodurajooni", milles on mitmete ainete õpetajate ekskursioonidega läbi viidud.

1973.a. mais toimus Viljandi rajooni Nais Keskkoolis Lääs NSV Ceesi ja ENSV Viljandi rajooni koolide partorgide ühine seminar looduskaitse alal, kus esinesid ettekannetega: Viljandi rajooni Haridusosakonna metoodikakabineti, Nais Keskkooli, Abja Keskkooli, Nõisaküla Keskkooli, Saare-Jaani Keskkooli, Puist 3-ki. Kooli ja Ülemõisa Algekooli esindajad.

Seminari ajal oli välja pandud Viljandi rajooni koolide looduskaitse alast tšüde tutvustav näitus, vandati Abja Keskkooli koolilaste filmi ja jälgiti Nõisaküla Keskkooli õpilaste laulu- ja muusikalist võistlust teemal "Tunne". Koolide inspekteerimisel kontrolliti antud eeskirjade ja juhendite kvi ka võistluskohastuste täitmist ning võeti osa koolides toimuvast looduskaitse-alastest üritustest. Erilise populaarsuse ürituste seas oli võitnud Ülemõisa Algekooli lindudepäev, mida on korduvalt külastanud rajooni haridusosakond - eesotsas haridusosakonna juhatajaga, paljude teiste rajoonide ja ka kõrgemate õppeasutuste pedagoogid. Lindude päevaga on tutvunud Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi tšütajad H. Lark ja M. Arja, ajakirjanduse korrespondendid Volgetsest ja E. Kretse-tova Moskvast. Need lindudepäevad on tänuvilised lavastused: õpilaste

sõnalise, tantsulise, laululise ja muusikalise isetegevuse põimikuna. Peale selle veel ühismängud ja joonistuste võistlus. Igale aastale on teinud eri linn. Nii on aastate jooksul toimunud lavastused: "Põõsuke", "Lõoke", "Õbbik", "Kuldnohk", "Leevike", "Pähkel", "Tihane" ja "Kurg".

Süsteemiliselt Metoodikakabinet juhendas kooli loodusealase uurimistööga lahendamisel. 1972.a. oli rajooni teinud "EHSV naavarad", sellast koolidel alateinud: "Kuld", "Savi", "Täiv", "Turvas", "Põlevkivi", "Fosforiit", "Päas", "Granit", "Tervisevõid" jt.

1973.a. rajooniteinud "Vesi", millest alateinud: "Järv", "Meri", "Allikad", "Kevad", "Terviseveed", "Veetäht", "Vesi aias", "Vesi ja puhtus", "Mäluvõid", "Mäluvõid", "Veetäht", "Veetäht", "Kalamajandus EHSV-s", "Suvituse-ja puhkajad", "Veetransport", "Vesi koolis ja muusikas", "Majandus" ja "Metsaohutustööde jäätmetest kauneid tarbe- ja iluaineid". Varem on olnud teinud "Metsa rahva-traditsioonid" ja "Looduskaitseobjektid kodukohas".

1974.a. on teinud "Põllu- ja aialuadid". Uurimistööga on seotud enamik õppeaineid: bioloogia, geograafia, ajalugu, kirjandus, tööõpetus, kunstiline kasvatus, muusikaline kasvatus. Samuti on ülesanded pioneerilisele, koolilastele ja õpilastele. Uurimistööd teostati kollektiivselt ja individuaalselt. Uurimistöö käigus tehakse õppekõiki ja ekskursioone kodukohta kui ka kaugemale EHSV-s, külastati majandusi, tehaseid, muuseume, uuriti kirjandust, koguti näideteid, esemeid ning kasutati looduslike materjale tööõpetuses ja kunstilises kasvatuses. Tähtsaj lõpuks valmistati uurimistöö tulemused - napp, tekstid ja fotodega, tabelid, näideteid, kollektioonid, herbariumid, õpilaste poolt valmistatud esemed. Nende korraldati näitusi rajoonis ja vahariigis ning paremad saadeti Moskvasse Rahvamajanduse Saavutuste Näitusel.

Koolide õpilased on oma individuaalseid kui ka kollektiivseid uurimistööd esitati ainealastele olümpiaadile, (põhiliselt geograafia ja bioloogia) kui ka vahariigilisele kodu-uurimise konverentsidele "Mälu kodumaa NSV Liit". Koostati ka kirjandusi ja valmistati õppevahendeid. Näiteks: "Looduslik orientatsioon tütarlaste tööõpetuses", "Taimedega värvimine", "Ravimtaimed", "Puiduliigid ja nende kasutamine tööõpetuses", "Maitsetaimed". Tööõpetuse tundides looduslike materjali ja vormide kasutamine aitab väga efektiivselt kasvatada armastust looduse vastu. Põhikooli 3-kl. Koolis tütarlapsed on loonud ise ja kogunud muuseumidest taimematerjali, mida kasutati heegeldamisel, tikkimisel jt. töövõtete juures. Koolil on taimedega värvimisel tehtud 2000 näi-

dist villase, linase ja puuvillase materjaliga. Saare-Jaanig Keskkoolis kogusid õpilased suvel meesperandustöödel pajuviitu ja punusid nendest lille ja teisi korve. Metsapäevadel kogusid endile põletamisele määratud oksti, juurikaid ja künde ning valmistasid nendest kauneid dekoraatiivsemeid ja mööblit rõdudele, puhkerurkadele. Head õpilased ei risusta enam loodust, vaid tunnetavad selle ilu ja väärtust.

Alasteemaga seostatult toimuvad koolides klassivälised üritused, nagu klubiõhtud, bioloogia- ja looduskaitsepäevad jne. Näiteks "Mets sõnas, helis, värvis ja vormis", "Kodu, muld ja kodumaa", "Meie kodujärv Viljandi", "Tamm", "Kadakas" jt. pundi. Samuti ka eelpool nimetatud temaatilised linnudepäevad.

Niiisugune temaatilisus aitab kaasa koolidele n.ö. oma palge kujundamisele. Mõisaküla Keskkoolis oli rohkesti huvitavaid üritusi metsa, Ulemõisa Algkoolis linnude, Abja Keskkoolil kooliaia, Huia Keskkoolil sidemed Polli Puuviljanduse Katselaasi ja Puiatu 8-kl. Koolil kooli- ja kodumaa ning tütarlaste tööõpetuse alal, Saare-Jaani Keskkoolil poeglaste tööõpetuse alal ja Viljandi III 8-kl. Koolil "Mim kallid kodukoht Viljandi".

Tähtsimate tähistamist on koolid seostanud teiste töödega, loodusega. Abja Keskkoolis õpilased ise ajutasid ühtsena rahvusvaheliseks naistepäevaks lille ja oksti, mida kingisid naisõpetajatele, emadele, õdedele jt. Ulemõisa ja Longi Algkoolis, Raudna ja Viljandi 8-kl. Koolis valmistasid õpilased käbidest, kasestohust jt. looduslikest materjalidest kauneid esemeid oma kodustele kingiks nädalpäevaks, mille/peo eesmärgiks oli põhiliselt looduse teemaline (loomad, linnud ja mets talvel).

Riimitud kõne, laul, muusika ja pilt loodusest õppetunnis aitab lastel arendada emotsionaalsust ja suurendab luvi õppeaine vastu. (*Enamasti koolis* 1972, nr. 1).

Koolidel oli algklasside loodusõpetuse teemade kohta koostatud luule ja laulu tekstide temaatilised - bibliograafilised nimekirjad. Valmistati kodukoha loodusest ja kooliaias värvilisi diapositiive ja filme kasutamiseks õppetundides. Keskjuhiks teistele on Huia Keskkool.

Looduse tundma õppimise ja loodusearmastuse kasvatamise seisukohast oli väga tähtis traditsiooniliste matkade "Tere sügis", "Jaljed lumel", "Kohtumine kevadega" korraldamine. Neil matkadel koguti materjali kodukohast kõigile õppeainetele: loodusõpetusele, vastavalt programmile kunstilise kasvatuse tunnis tehakse pilte loodusest, tööõpetuses looduslikust materjalist esed, keele tunnis koostatakse kirjand jne. Matkadel kohtuti tööeasrindlastega ja tehti looduse hooldustööd. Aruanded ja mapid esitati ENSV laste Ekskursiooni- ja Turismi Keskmajale.

1973.a. rajooni üldhariduslike koolides õppivatest 9273 õpilasest oli võtnud osa matkadest

"Tere sügis"	-	6149 õpilast,
"Jäljed lumel"	-	4394 õpilast,
"Kõhtamine kevadega"	-	6493 õpilast.

1973.a. anti Soome Demokraatliku Pioneeriorganisatsiooni "Rakett" poolt matka "Jäljed lumel" ENSV kolmele koolile aukiri, kaks neist said Viljandi rajooni koolid (Ülemõisa Algkool ja Mõisaaküla keskkool).

Oluline koht looduskaitse alases töös on loodusvaatlustel, mida juhib vabariigis ENSV Noorte Loodusesõprade Keskmaja. Kaasik rajooni koolidest täidavad keskmaja poolt antud vaatluskaarte lindude saabumise aja, taimede õitsemise alguse jt. loodusnähtuste kohta. Samuti kantakse tähelepanekuid loodusest vaatlusvihikutesse, millised saadetakse igal sügisel Noorte Loodusesõprade Keskmajale. Viimase poolt saadud tänu- ja auhindad parimatele vaatlejatele antakse ülerajoonilistel kogunemistel, kas lindudepüüva või mõne teise ürituse puhul paremaid tulemusi saavutanud koolile.

Suure õpetusliku ja kasvatusliku väärtusega on töö kooliaias. Rajooni kooliaiad on sisustatud õppeprogrammi omendamiseks vajaliku taimestikuga ning seal teostatakse kõigi klassidega nõuetavad katsed ning vaatlusülesanded. Alklassidele anti trükitult Metoodikakabineti ja Ülemõisa Algkooli poolt koostatud vaatlustabelid. Suurt rõhku pannakse koolimajade ümbruste kujundamisele, hoekorrastamisele, mis põle üksnes õpilaste ilumeele ja korratunde arendamiseks, vaid eeskujuks ja kasvatajaks kõigile kodudele ümbruskonnas. Kooliaedade töö korraldamisest ja ümbruse kujundamise probleemide aruteldakse igal õppeaastal bioloogia, algõpetuse ja tööõpetuse õpetajatega ning koolide direktoritega. Käiakse ekskursioonidel teiste rajoonide paremates kooliaedades, Tallinna Botaanikaaias, Polli Puuviljanduse Katsebaasis jms., kus kohtutakse vabariigil tunnustatud teadlastega.

Igal aastal, suvisel koolivahetajal toimus rajoonis koolimaaalade ülevaatus, mille komisjoni liikmete hulka kuulusid Võistluse "Kaitseme loodust" rajoonikomisjoni ja haridusosakonna esindaja. Sügisel vabariiklikul koolimaaalade ülevaatlusel oli rajoon saavutanud teatud tunnustuse. 1973.a. saavutati vabariiklikult I koht. Ülemõisa Algkool, Paistu 8-kl.kool, Abja Keskkool, Tuhalaane Abikool - II koht: (B grupp), Kõrva 8-kl. kool, - III koht Langi Algkool. Tunnustust on leidnud ka Mustla ja Ruia Keskkool, Sõrgavere, Paistu ja Tüksi 8-kl.kool.

Seoses loodusvaatlustega, tööga koolilaste ja viljaspool kooli on hakanud arenema ka väikeste linirajaseevide töö vastavalt

"*Туораркаа Трарга*" "Ühiskutsel. Mitmetes majandites sooritasid õpilased kohaliku spetsialisti juhendamisel vaatlusi ja katseid põhimõttel noortelt naturalistidelt teadusele. Ühtlasi oli see töö Polli Puvviljanduse Ratschensis Nuisa Keekkooli õpilastel.

Väljakujuunemud on ka majandite poolt organiseeritud õpilaste tööviisi. Keekkoollise õpilased töötavad põhiliselt kodumajandis, kes neile organiseerib puhkuse peemia üritusi. Linnakoolide õpilased töötavad lähisel asuvas majandites, kes korraldavad õpilaste igapäevase kohaleveo, toitlustamise ja puhkeüritused vastavalt seflusepingule.

Looduskaitse alase töö innustajaks ja mitmekesistajaks on vabariiklikult võistlusest "Kaitseme loodust" osavõtt. Tähtsal kohal võistluselaseennote tähtsusel ongi töö looduses.

1973/74 võistluselastel valmistati rajooni koolide õpilased ühikutele talviseks liaseõnneks 2328 kg juurvilja ja 6801 kg heima. Linnude söögimaja oli koodes 4681 tk., valmistati lindudele pesakaste 2945 tk. Metakondades hooldati 1552575 m² taimlaid, istutati seemikuid 222072 tk. ja istikuid 355821 tk. lindude hooldajaina ja uurijaina on eesjuku Sõrgavere 8-kl. Kool.

Mitmetel koolidel on oma metakonnad ja on hakatud neid juurde looma. Suurim on Nõisaküla Keekkooli koolimetakond 260 ha., Nuisa Keekkooli, Viljandi V Keekkooli, Võhma 8-kl. Kool j.t. laiendavad oma koolimetakondi ja mitmekesistavad tööd seal.

Koolilaste ja ühiskondlike hooaste ühtruse heakorraetamiseks korvutati koolilastades 244500 lilletaime, sellest Abja Keekkooli 60000 ja Puistu 8-kl. kool 40000 taimet.

Kogus on osavõtt punasest lamplevast, metsapõlevast ja teistest ühiskondlikust tööst.

Tunustust viirib koolide poolt organiseeritud ravintaimede kogumine ja apteekidele üleandmine. Rajooni koolid andsid apteekidele 749 kg ravintaimi, sellest 127 kg Puistu 8-kl. Kool ja 102 kg Nuisa Keekkooli.

1964 - 1975. aastal

Võistluses "Kaitseme loodust" saavutasid Viljandi rajooni koolid vabariigis I koha: Ülenõie Alghool - 8, Puistu 8-kl. Kool - 7, Nõisaküla Keekkooli - 7, Abja Keekkooli - 4, Nuisa Keekkooli - 3, Viljandi IV 8-kl. - 3, Viljandi Internaatkool - 2, Viljandi III 8-kl. Kool - 2 ja Loodi Alghool (sulatud 1967.a.) - 1 korda.

II koha: Longi Algkool - 4, Abja Keskkool - 3, Nuia Keskkool - 3, Soomevere Algkool (suletatud 1972.a.) - 3, Peraküla Algkool (suletud 1970.a.) - 3, Tuhalaane Algkool - 2, Lätikalü Algkool - 2, Suure-Jaani Keskkool - 2, Laatre 8-kl. Kool (suletud 1970.a.) - 2, Viljandi IV 8-kl. Kool - 2 ja Kaansoo 8-kl. Kool (suletud 1970.a.) - 1 korra.

III koha: Mustla Keskkool - 3, Ännaste Algkool (muudetud abikooliks) - 3, Koskülla 8-kl. Kool - 3, Toomsõo Algkool (suletud 1972) - 2, Lätikalü Algkool - 1, Nuia Keskkool - 1 ja Suislepa 8-kl. Kool 1 korra. Lisaks neile on paljudele koolidele antud ENSV Haridusministeeriumi, ENSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi ja EHNÜ Vabariikliku Komitee aukiri. 1970.a. V.I.Lenini 100. sünniaastapäeva puhul autasustati ENSV-s lisaks kolme kooli, nendest saavutas II koha Mõisaküla Keskkool ja sai preemiaks ekskursiooni Ilmeni Looduskaitsealale ning III koha Puiatu 8-kl. Kool ja sai preemiaks sportibaasi sauna ehitusdetailid. 1972.a. alates on parimaid kooli ka rahaliselt premeeritud.

Kõigile bioloogiaõpetajatele ja paljudele algklasside tööõpetajatele ning koolide direktoritele on ENSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi poolt antud "Väike looduskaitse riimamärk" ja kolmele (E.Speak, H.Einer, O.Niineme) "Suur looduskaitse riimamärk", Riimamärgi "Noor looduskaitseja" on autasustatud üle 300 õpilase.

Looduskaitsealast propagandat on organiseerinud rajooni Haridusosakond koos Pedagoogika rahvaulikooliga ka lastevanematele. 1974.a. veebruaris toimus ülerajooniline lastevanemate konverents teemal "Laps ja loodus", kus põhiettekandega esines ENSV Looduskaitse Seltsi esimehe I asetäitja Jaan Eilart. Sõna võtsid lastevanemad - kolhoosiesimehed, pedagoogid, Polli Kataebaasi direktor j.t. - kes selgitasid laste töö osatähtsust heaperemehelikkuse kasvatamisel. Konverentsi ajal oli näitus "Koolide looduskaitsealasest tegevusest teemal "Vesi". Kontserdi osas esines Mõisaküla Keskkool luule ja laulupöidmiskuga "Kodu, muld ja kodumaa". Koolide lastevanemate lektoriumites ja pedagoogika rahvaulikooli filiaalides on igal aastal õppekavas ka loengud looduse armastuse ja heaperemehelikkuse kasvatamisest.

Keskkonnakaitse probleeme on tutvustatud ka õpilastele nende ülerajoonilistel kogumistel. Looduskaitsealast tööd Viljandi rajooni koolides on tutvustatud kohalikel kui ka vabariiklikel näitustel.

ENSV Noorte Loodusesõprade Keskmaja suunamisel on Moskva Rahvamajanduse Saavutuste Näituse Noorte Naturalistide Paviljonis alates 1954.a. (Puiatu 8-kl. Kool ja Viljandi II (nüüd IV Keskkool)). Viljandi rajooni Koolid igal aastal eksponeerivad oma õpilaste looduse-alaseid, eriti kooliaia, töid, nagu: kollektsioonid, herbariumid, albumid, uurimuslikud tööd, naturaalsed või muud esemed. 1966.a. alates on igal suvel Naturalistide Paviljonis korraldatud üleliidulise noorte naturalistide kokkutuleku puhul ka lilled näitusi. Eriti vastutusterikas oli see ülesanne Lenini 100. sünnipäeva ja Pioneerorganisatsiooni 50. aastapäeva tähistamise puhul - kujundada lillekompositsioonide näitus Naturalistide Paviljoni peasissepääsu ruumis. Õpilastööde näituste eksponaadid algaastal olid eelsteemitud, kuid alates 1967.a. on igaaastane Viljandi rajooni koolide näitus olnud kindlalt temaatiline. Seal eksponeeriti rajoonis toimunud uurimuslikku materjali, nagu "Eesti NSV maavarad", "Vesi ja selle kasutamine ning kaitse", "Mets Eesti rahvatraditsioonis" j.t. Viimasel teemal valminud Suure-Jaani Keskkooli eksponaadid esindasid kogu NSV Liitu ülemaailmsel Keskkonnakaitse näitusel ja E X P O 74, U S A-s. Pärast seda viidi need veel Hollandisse ja Berliini.

Noorte Naturalistide Paviljonis toimunud suvistel kokkutulekutel on korduvalt esinenud ettekannetega ja näidanud oma koolis valminud filme ka Viljandi rajooni koolide loodusesõbrad. Edukamad sellel alal on olnud Puiatu 8-kl., Kärestna 8-kl. Kool ning Nuia ja Abja Keskkool. Rahvamajanduse Saavutuste Näituse poolt on alati autasustatud koolide pedagooge ja õpilasi medalite ja preemiatega. Selles osas on kõige edukam olnud Puiatu 8-kl. kooli bioloog ^{on saanud} õpetaja Elvi Speek 10 kuld-, hõbe- ja pronksmedalit. Medaleid on saanud veel Abja, Nuia, Hõisaküla, Suure-Jaani, Mustla, Viljandi IV ja Viljandi V keskkooli ning Paistu, Kärestna, Tüksi, Kildu, Võhma, Viljandi III 8-kl., Kosksilla, Suislepa 8-kl. Kooli ja Ülemõisa, Longi, Soonevere pedagoogid ja õpilased. Viljandi rajooni Haridusosakonna Metoodikakabineti metoodikut on autasustatud ^{ja} medaliga (kuld-, hõbe- ja pronks).

Moskva Rahvamajanduse Saavutuste Näituse medaleid ja suvise töö eesrindlastele autasusid on pidulikult antud ülerajoonilistel noorte tööeesrindlaste või ka noorte teadurite konverentsil.

Viljandi rajooni koolide pedagoogid on omi kogemusi vormistanud ettekanneteks vabariiklikele pedagoogilistele lugemistele ja eriala konverentsidele, kus neile on antud diplome ja aukirju.

Need on:

1. Matk "Tere sügis" - S.Saar, Ülemõisa Alghkool
2. "Jäljed lumel" - " - "
3. "Lindudepüük koolis" - " - "
4. "Märiõhtu algkoolis" - V.Pugal, Longi Alghkool
5. Teema "Vesi algklassides" - " - "
6. Bioloogia-õhtu koolis" - H.Sams Mõisaküla Keskkool
7. "Piiratud kõne kasutamisest looduseõpetuse tundides" - I.Univer, Tuhalaane Alghkool
8. Diapositiivid kodukõrge loodusest looduseõpetuse tundides algklassides - V.Mark, Ruia Keskkool
9. Looduslik materjal dekoratiivkudumises - M.Org, Raudna 8-kl. Kool
10. "Looduslik ornamentika ja looduslikud värvid tütarlaste tööõpetuses" - Elvi Speek, Puiatu 8-kl. Kool
11. "Metsast toidulauale" - " - "
12. "Kooliaia osa kodumõrude kujundamisel" - " - "
13. Looduslikud materjalid ja motiivid poeglaste tööõpetuses" - A.Reimnõu, Suure-Jaani Keskkool
14. Looduslikud punvõrvid poeglaste tööõpetuses - " - "
15. "Metsahooldus ja maaparandustööde jäätmetest kauneid esemeid" - " - "
16. Kunstlilled tütarlaste tööõpetuses - M.Purje, C.R.Jakobsoni nim. Viljandi I Keskkool
17. Ornitoloomilised vaatlused koolis - E.Leinsoo, Sörgivere 8-kl. Kool
18. Omaajatatud lilled naistepäevaks - O.Kõpp, Abja Keskkool

Loodusekaitse-alane töö koolides on saanud Viljandi rajoonis pedagoogide südameasjaks ja kõigile kohustuslikuks. Sellele tööle pannakse alus juba koolieelsetes lasteasutustes, küll loodusvaatluste, looduslike materjalide kasutamisega käelistes tegevustes, laulu ja teiste esteetilise kasvatuse vahenditega - kõik sihiga, et meie lastest kasvaksid tublid nõukogude patrioodid - ausad kodanikud.

Kirjanduses avaldatud muljeid ja andmeid:

1. "Kaitseme loodust" - Koostanud H.Koger - Eesti Raamat - Tln.1974.
2. A.Merihel "Hoidkem metsi" - Valgus - Tln. 1977.
3. Viljandi rajoonis - Kodumurijate kokkutuleku ettekannete kokkuvõtteid - Tln. 1968.
4. O.Niineme "Looduskaitse-alasest tšõõst Viljandi rajooni koolides" - Eesti Loodus, 1959-3.
5. O.Niineme "Toalilled kasvatustõõvahendina lasteaias" -
Nõukogude Kool - 1954-12.
6. O.Niineme "Kooli aluõis ulesannetest ja õõast kodukaunis-
tamisel" - Nõukogude Kool, 1959-5.
7. O.Niineme "Korrastõõ õpetamisest 8 klassis" - Nõukogude Kool,
1977-7.
8. "Hoidkem rohelist kulda" I etapi tulemused - Sõde, 24.09.1969.
9. I.Roden "Ma olen ju aednik" - Rahva Hõõl 10.05.1968.
10. "Kool ja looduskaitse"
"Hoidkem rohelist kulda" - kokkuvõte "Nõukogude õpetaja", 19.05.70.
11. L.Metsaõõ "Tublimatest tublimad" - Nõukogude õpetaja 8.05.1971.
12. L.Kiilus "Viljandimaalt võib entusiaõõ õppida" - Rahva Hõõl
9.08.1972.
13. *Э. Ильясова*
Орест Нейнелма и его помощники
Журн. "Народное образование" 1962 №3
14. *Э. Кривтв.* "Сокровищница опыта"
Журн. "Народное образование" 1960-№ 8
15. *Э. Кривтв.* "Поддерживая инициативу, пропагандируя
передовой опыт"
Журн. "Народное образование" 1976-№ 1

Viljandis,

Detõ.1981.

O. Niinemõ
(O. Niinemõ)